

TRADIȚIE ȘI CONTEMPORANEITATE ÎN CÎNTECELE POPULARE DIN GORJ

de ION SANDA

Există un izvor cu apă vie, în care s-au păstrat peste veacuri hărnicia și bunătatea, prietenia și robustețea unui popor, obiceiurile și tradițiile lui inegalabile, portul și limba și tot ce-am moștenit de la străbuni.

Din adâncurile acestui izvor, prin stările de cultură ce vin spre noi, se depășește necontenit, minunata poveste a poporului român, prin care ne restituim biografia de zi cu zi și descifrăm undele pentru marele mesaj ce trebuie să-l lăsăm generațiilor viitoare. Gorjul constituie una dintre ramificațiile acestui izvor, unde a fost îndelung meșteșugită frumusețea graiului în care s-a scurs necontenit izvorul cînteceilor de bucurie sau de răstăpitate, de dor sau de jale și mai cu seamă al neîntrecuteilor doine gorjanești. Ele au însoțit întotdeauna viața și munca acestor oameni minunați care au știut să lu-bească :

„Cîmpul și cu florile
Codrul și izvoarele
Grîul și cu soarele”

dar au știut să le ocrotească cu truda zilnică a mîinilor și minții lor.

Aceste trăsături desemnează încadrarea perfectă a cînteceilor populare gorjanești în creația folclorică unitară a poporului nostru, în care se ogîndește specificul național.

Specificul creațiilor populare în această zonă conturează vizibil originalitatea acestora, dar nu sub forma unor izolații totale, ci sub forma unor însemnate interferențe, datorită poziției geografice a județului Gorj și a reliefului acestuia, lirismul, destul de nuanțat în varietatea lui tematică.

În conținutul celor mai multe cîntece gorjenești predomină de pildă, cîteva exemple care vin să argumenteze această afirmație. Într-un cîntec cules de la Dumitru N. Ioana din Prigoria, o fată își tîlmăcește regretul și dezamăgirea pentru o dragoste falsă.

„Coio-n vale-ntre vîlcele
Cîntă două turturele
Una cîntă și-alta ascultă
Alta de mine se uită.
Una cîntă pe sub coastră
Neică de dragostea noastră,
Una cîntă pe subțire
Pentru-a noastră despărțire.
De știam că n-am noroc
M-aruncam de mică-n foc
M-aruncam în foc să ard
De necazul care-l trag”.

Într-un alt cîntec cules din părțile Novaciului, dorința tînguitoare a păstorului se transformă într-un adevărat blestem pentru cea care l-a părăsit :

„Du-te mîndruliță, du-te
Și te fă floare de munte
Că și eu m-oi face-un crin
Și amîndoi să ne iubim.
Du-te, mîndro, duce-te-ai
Tu drăguț să nu mai ai
Că și eu ți-am fost drăguț
Și m-ai lăsat sărmănuț.
Usca-te-ai mîndruțo-n coastă
Cu ochii la noi la strungă
Usca-te-ai mîndruțo-n coastră
Cu ochii la stîna noastră”.

Lirismul intim este cunoscut în mai toate cîntecele populare din Gorj. De el nu sînt lipsite nici cîntecele de haiducie sau de răstriște, așa după cum se poate observa într-unul din nenumăratele cîntece culese de pe Valea Amaradiei de către binecunoscutul rapsod popular Ion Diaconescu :

„Bobocel de pe părău
Nu-l văzui pe neica-l meu ?
- Ba-l văzui taică prin țară

Ațița la roscovaică !
- De-l mai vezi măi bobocel
Spune-i că mi-e dor de el
Să se-ntoarcă iar acasă
Să puie coadă la coasă
La săcure toporiște
Că e vreme de răstriște”.

Varietatea melodică și textuală a cîntecelor populare din această zonă își găsesc obîrșia în pămîntul trudit al acestor plaiuri în care satele stau răsfirate de o parte și de alta a Jiului, Amaradiei, Gilortului, Jaleșului, Motrului, Oiteșului, Tismanei etc.

Țăranii din Gorj au cunoscut slovele tîrziu, dar cu toate acestea ei și-au încrustat visul în stîlpii pridvoarelor, fetele și-au țesut dorul și dragostea în minunatele ațițe lucrute cu migală sau în florile opregelor și scoarțelor, în îmbinarea cu adevărat măiastră a culorilor. Cei care rămîneau la vetre trudeau istoviți pe moștile boierești. Loviți cu harapnicul de vechil și logofăt, supuși la biruri grele aceștia murmurau doine de dureri și jale :

„Tudore din Vladimir,
N-avem lețcaie-n chimir
Și-am da ja'lbă, n-avem cui
Pentru mălai și făsui
Ni s-a-nvechit găitanul
Și-a rămas zdrențe mintanul
Că de-ai învia din moaște
Tudore nu ne-ai cunoaște”.

Semnificativele creații lirico-epice de dor și dragoste, de jale și viață grea, de meditație, de hărnicie și înstrăinare dau și astăzi expresie poetică celor mai variate stări afective ale omului : dragostea, bucuria, jalea și suferința, mînia și revolta, înstrăinarea și speranța.

În noile condiții de dezvoltare a țării noastre, de dezvoltare vertiginoasă a științei și tehnicii moderne, de urbanizare a mediului rural, a influenței radioului și televiziunii, coordonatele folclorice ar părea să tindă spre uniformizare, spre sărăcire a repertoriului creației populare. Ba mai mult, în rîndul unor specialiști persistă încă regretul că tineretul nu

prea învață cîntecele vechi din repertoriul generațiilor vîrstnice, rezumîndu-se a învăța doar cele transmise la radio și televiziune.

În ciuda acestor afirmații trebuie să arătăm că și astăzi ca și altădată se creează cîntece noi, au loc adaptări, adăugiri și retușări potrivit noilor cerințe. Un exemplu convingător pot să-l constituie nenumăratele cîntece noi care au apărut în ultimii ani. Ele exprimă hărnicia, munca, realizarea, bucuria oamenilor de a trăi.

„Cetină de brăduț
Drag îmi e al meu județ
Vatră de muncă cu spor
Leagăn de cîntec cu dor.
Cîntă Gorjul și doinește
Viața nouă ce-o trăiește,
Cîntă România toată
Beșugul, viața bogată”.

În condițiile înfloririi continue a mișcării artistice de amatori, dezvoltarea creației populare oferă posibilități vaste de realizare a unor producții artistice și interesante, unde formele tradiționale vechi se alătură celor noi. Exemple în acest sens am putea aminti cîntecele: „Măicuță am să-ți scriu”, „Cerna, Tismana și Motru”, „Curge Jiețul la vale” etc., cîntece care au rămas imprimate pe discuri sau pe benzi magnetice în interpretarea minunată a celei care a fost Filofeia Lăcătușu.

Făcînd o paranteză, m-aș opri să fac cîteva observații asupra unor intervenții nereușite ale unor interpreți de muzică populară consacrați, cum sînt, de pildă, Ion Dolănescu și Benone Sinulescu, primul ajungînd la un moment dat să confunde folclorul cu ofurile sale sau chiar să-l vulgarizeze, iar cel de-al doilea mergînd pînă la uniformizare melodică și banalizare textuală. În ciuda schimbărilor profunde care au loc, îmi exprim convingerea că tradiția populară va dăinui, transformîndu-se și adaptîndu-se timpului. Cel ce dispare este elementul vechi, fapt care trebuie să nu îngrijoreze pe nimeni. Creația populară, cîntecul popular va continua și se va dezvolta căpătînd noi dimensiuni pe baza unui conținut nou, reflectînd munca, realizările și viața nouă a oamenilor muncii, noile realități, care vor duce pe mai departe la înflorirea vieții spirituale a poporului nostru.